

Hestekræfter – Belgierhestene på Skovgård

af Birgitte Skovgaard

Det første jeg husker om heste på Skovgården, var da jeg som helt lille blev sat på glasdisken i boghandler Erichsens Boghandel i Kerteminde, det eneste sted man dengang kunne købe legetøj, for selv at vælge blandt de forskellige dyr, de satte frem, og jeg rakte uden tøven ud efter Kay Bojesens ikoniske træhest og sagde ordet 'Emma'. Emma var navnet på den pensionerede travhest, som min far, Martin Hansen på Munkebo Skovgård, havde købt på Odense Travbane som hovedtransportmiddel foran jumben før vi fik bil i midten af 1900-tallet. Min far elskede den hest ligesom alle gårdens øvrige heste – belgierne.

Der har altid været heste på Skovgården. Tunge, kraftige heste var nødvendige for at dyrke Munkebo Bakkes fede lerjord med de stejle skråninger på den nordlige side ned mod Odense

Travhesten Emma foran jumben med MH, Jacob og Birgitte

Fjord, men vi ved ikke så meget om hestene i løbet af 1800-tallet efter landsbyfællesskabet og Skovgårdens udflytning til Bakken 1799 (jf. Ole Nederland, 2002 Det gamle Munkebo). Men det har formentlig været almindelige arbejdsheste af blandet herkomst, indtil avlen blev mere systematiseret i løbet af 1900-tallet og man indførte belgiske heste. Skovgården har været ejet af samme slægt siden udflytningen til i dag, og i 162 år var hestene den nødvendige trækraft og en betydningsfuld del af hverdagen på gården.

Belgierhestene alias Ardennerheste, Brabrantsheste stammer fra en oprindelig urhest, som har levet i området Flandern, Ardennerne og Nordfrankrig siden istiden og er af geotypen koldblod. De har været anvendt i mindst 2000 år, og den romerske kejser Julius Cæsar 100-44 f.kr. berømmede i sin beskrivelse af Gallerkrigene hesteracen for dens mod og udholdenhed. Hestene bar senere riddere i tunge rustninger, trak Napoleons kanoner 1812 mod Moskva, men blev markant decimeret under 1. verdenskrig, hvor tusinder af belgiske

Martin Hansen overtog Skovgård i 1936. Her ses han i festligt lag ca.1959.

heste omkom på slagmarkerne. De belgiske heste havde i Danmark deres storhedstid i løbet af 1900-tallet, hvor man systematiserede avlen ved indførelse af belgiske hingste, så racen blev større og tungere, op til 600-800 kg.

I mellemkrigstiden blev der i Danmark gjort en stor indsats for at fremme avlen af belgiske heste. Min far er født i 1903 og allerede som helt ung var han fascineret af hestene og engagerede sig i avlsarbejdet, ligesom han udstillede heste på det lokale dyrskue i Kerteminde hvert år fra omkring slutningen af 20'erne, mens han i 1933 for første gang udstillede belgierheste på det Fynske Fællesskue i Odense. Sidste gang han udstillede heste på fællesskuet var i 1961 kun et halvt år før sin uventede død 2. Juledag 1961 efter kort tids sygdom af en blodprop i maven.

Avlsarbejdet hørte under Sammenslutningen af Fyns Belgiske Hesteavl, oprettet 1917 med dengang 646 medlemmer fordelt på 22 lokale hesteavlsforeninger. Stam-bogsarbejdet blev varetaget af Fyns Belgiske Hesteavl, en organisation under De Samvirkende Danske Landboforeninger. I landet som helhed var der i 1934 registreret 506.000 belgierheste, i 1935 vokset til 520.000 med yderligere vækst gennem 1940'erne indtil hestebestanden markant aftog efter 2. Verdenskrig, hvor mekaniseringen tog over. Skovgården var en af de første gårde, som fik traktor, en stor rød McCormick, idet købet blev muliggjort takket være efterkrigstidens Marshallhjælpen, USA's økonomiske bistand 1948-1951 til Europa. Køb af traktor bevirkede på de fleste gårde, at man skilte sig af med hestene, men sådan gik det ikke på Skovgården, hvor min far beholdt de 8 hopper og 4-6 føl.

Da min far fyldte 50 år i 1953, faldt det helt naturligt at lade hestene opstille på gårdspladsen sammen med min far til fotografering, mens den anden halvdel af gårdspladsen var optaget af det lejede store gæstetelt.

Avlsarbejdet kan spores tilbage til hoppestamme 5 i Belgien 1907 med stammoderen Jeanette, der blev indført af gdr. Rasmus Petersen, Aarup, en pioner i belgisk hesteavl, og 4 hestegenerationer senere blev dens afkom, hoppen Ella, solgt til sognefoged gdr. J.M. Møllegård, Aasumgård, hvor min far var forvalter/forkarl og der lærte min mor Else Lohmann Rasmussen at kende, da hendes fødegård Brydeland lå lige på den anden side af

landevejen gennem Aasum til Odense. Denne hoppes afkom blev senere solgt til min far, som udstillede den 1936 på Kerteminde Dyrskue, og dens afkom, Hertha, født 1943 blev også kåret i 2. Klasse A og i 1957 solgt til en opdrætter i Sønderjylland.

Den samme hoppefamilie, f.v. Anette, Hertha, Arlette og Brindora, blev præsenteret ved fællesskuet i Odense 1953 og Kerteminde Dyrskue.

Min far koncentrerede sig om 3 hoppestammer. De 2 andre var mere produktive, og en af familierne kan føres tilbage til 1922, hvor hoppen Rona blev født hos gdr. H.P. Hansen, Vester Kærby, og solgt til min far. Denne hoppes datter, Musse, født i 1933, blev 1935 på Kerteminde Dyrskue kåret i 1. Klasse B. Målet for avlsarbejdet var altid at opnå til højeste 1. klasse A, og gerne med ærespræmie.

Det kan lige nævnes, at der i lokalområdet også var andre opdrættere af belgiske heste end min far. Således fik M. Boel på Østergård i 1936 2 heste efter hingsten Herseur de Gognebeau kåret, mens gdr. A. Edwardsens enke i Munkebo fik sølvmedalje 1937 for hoppen Tulle ved jubilæumsskuet for Fyns Belgisk Hesteavl i Odense. Der var snak om heste, hvor de lokale mødtes. Min far overtog Skovgården midt i 1936, men udstillede allerede som 25-årig på dyrskuer.

Den bedste hestestamme var efter Musse, som fik hoppen Anette kåret i 1. Klasse A samt flere gange ærespræmier ved forskellige dyrskuer som stammomoder til hop-pesamlingen, som med 4 hopper: Anette, datteren Arlette, Hertha og Brindora i 1953 blev præsenteret på Fællesskuet i Odense og i 1954 på Kerteminde Dyrskue med årets føl. Hoppen Arlette fik Tenna som også kåredes i 1. Klasse A, og blev ved min fars død solgt til Vendsyssel, hvor den i Hjørring også opnåede 1. præmie med glans.

En hoppeplag, Bertha de Saintes, af særlig god afstamning blev i 1930 indført fra Belgien af Marius Møllegård, Grønløkke ved Aasum, og fik efter nogle generationer hoppen Brindora, der i 1950 blev købt af min far og også kåret i 1. Klasse A på Fællesskuet i Odense, ligesom dens afkom, Britta af Skovgård, der blev udstillet flere gange i hoppesamlinger, og som blev en af de sidste heste på Skovgården.

Fællesskuet i Odense 1956, hvor Martin Hansen kørte 3 føl i trojka

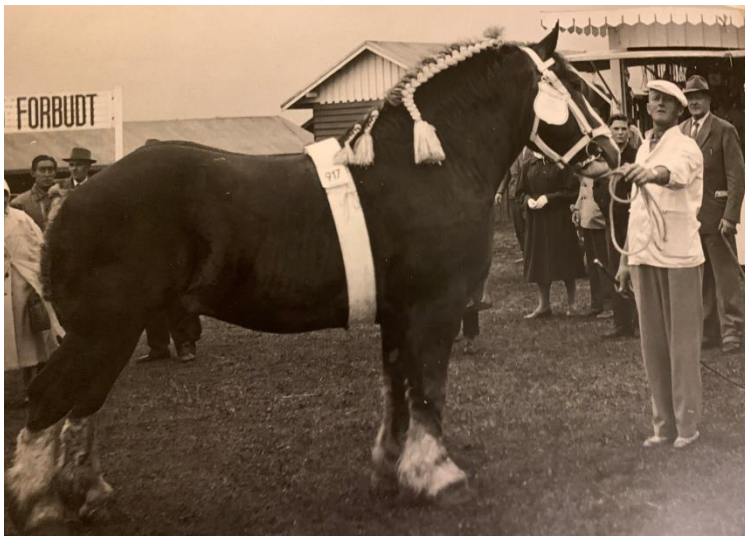
Dyrskuerne var for min far og hele gården årets højdepunkter, hvor avlsresultaterne skulle vurderes, og hvor man mødtes med alle de andre opdrættere, fik en snak omkring en øl til smørrebrød og konkurrerede om de bedste placeringer. Året igennem blev der lagt op til

denne begivenhed, ligesom avlsarbejdet forud blev nøje planlagt år for år for at fremavle den bedste hestetype, man ønskede.

Hesteavlen var baseret på indførelsen af superhingste fra Belgien med pompøse navne som Dragon de Bocq, Lustic og Avenir de Salmonsart, som nøje blev udvalgt, så man fik de bedste gener og blodlinier, og en hest blev defineret efter hingsten, altså dens far og morfar, men hos de danske opdrættere var hoppestammerne lige så vigtige. For at få de bedste stamhopper blev der årligt foretaget lokale kåringer samt bedømmelser og præmieringer på lokale dyrskuer, men hovedbegivenheden var det årlige Fynske Fællesskue i Odense.

Et specielt højdepunkt i avlen var året 1956, hvor vi fik 3 føl fra hopperne Arlette, Hertha og Brindora. Sædvanligvis præsenteres en hoppesamling med moderhestene sammenbundet på linie, som vist på foto, mens føllene løb frit bagefter. Min far fik den ide, som ingen før ham havde haft, at han ville køre føllene i trojka efter hopperne. Det var svært at styre kåde føl, men vi trænede med dem i engen hver aften i lang tid før dyrskuet og det blev Fællesskuets scoop, da min far kørte føllene i trojka hele dyrskuepladsen rundt ved åbningen, foreviget af Fyns Tidendes fotograf. Far var kaptajnen, der elskede at lede, fordele og motivere sit mandskab, og ingen var i tvivl om hans velmenende autoritet.

Et andet højdepunkt blev nået, da det lykkedes at fremavle 2 hingste, den ene, Bucur af Skovgård efter fars yndlinghoppe, Rosa, og med samme smukke dybrøde farve. Hingsten blev udstillet i 1959 på Bellahøj Dyrskue, hvor foto viser Bucur i præsentation og min far ses i baggrunden til højre. Den anden higt, brunskimlet, blev 1959 solgt til en avlsforening i Sønderjylland.

Hingsten Bucur af Skovgård på Bellahøj Dyrskue 1959. Martin Hansen med hat ses yderst til højre.

Som min far elskede jeg hestene og løb fra jeg var lille altid i hælene på ham i stalden og i marken. Når hestene skulle fremstilles på dyrskue, var det en festdag.

Forberedelserne begyndte i god tid, og nogle gange skulle der laves nyt hovedtøj eller gjorde hos sadelmageren i Kerteminde, hvis værksted ofte var mødested for hestefolk og bekendte med en snak over en øl. Forberedelserne bestod også i at hvidte gjorde og grimer, pudse seletøj samt få flettet manke og hale med bast, der nogle gange var i rødt eller blå.

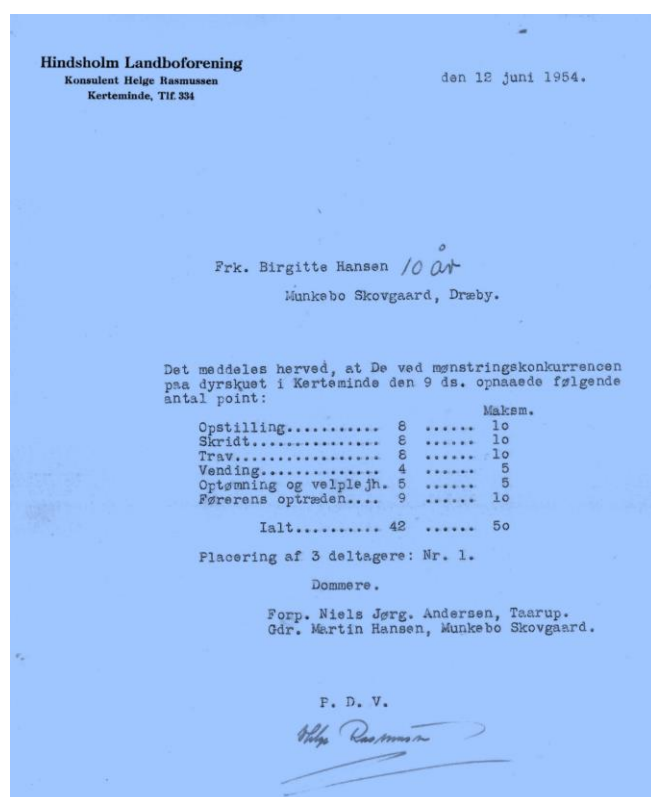
Hestene blev kørt til det pågældende dyrskue af Svend Hansens vognmandsforretning i Munkebo, der nu er nedrevet, men lå lige bag ved Munkebo Brugsforenings røde bygning. På dyrskuepladsen fik man anvist en staldplads med halmballer til strøelse, men som også tjente som bord, når vi spiste frokosten, det hjemmelavede smørrebrød. Min far var meget udadvent og social, der var ivrig snak med de andre opdrættere, dommere samt venner og bekendte, som man måske ikke så så tit, men som var faste gæster på dyrskuet.

At præsentere hestene smukt og korrekt foran dommerpanelet var vigtigt for bedømmelsen. Forud for et dyrskue blev der derfor trænet hjemme i marken, og det var oftest jeg selv eller forkarlen, som skulle præsentere hestene i gangarterne skridt og trav, i vendinger som bruges foran et landbrugsredskab samt i hestens villighed til at gå frem eller tilbage samt stå stille

med vægten ligeligt fordelt på alle 4 ben. Der blev også afholdt mønstringskonkurrencer i disse discipliner, og det lykkedes mig henholdsvis 1954, 1959 og 1960 at vinde disse konkurrencer foran mine mandlige rivaler med sølvskeer i præmie.

Når hestene havde opnået bedømmelse fik hver hest et skjoldformet papskilt hvoraf hestens afstamning og bedømmelsespoints fremgik. Alle væggene i Skovgårdens ene forstue/trappeopgang var overtapetseret med præmieskilte fra forskellige dyrskuer og kåringer, og derudover fik vi i tidens løb en pæn samling af ærespræmier i form af sølvskeer, sølvbægre- og fade, glasvaser og tidvis mærkværdige porcellænsfigurer.

I hverdagen på gården var der indtil traktoren kom altid 3 spand heste og et par i reserve, oftest 8 voksne trækheste og derudover føl og plage, så bestanden i 1930'erne og 1940'erne var 10-12 heste, men senere blev det 5-6 heste foruden føl, så vi måtte indrette ekstra følbokse i laden ud over de sædvanlige 2 følbokse. Dengang stod hestene i spiltove og Skovgårdens hestestald er specielt indrettet, så den er rundet og derved giver plads til flere dyr, hvilket ikke er set i andre gårde.

10-årige Birgittes første diplom ved dyrskuet i Kerteminde 1954

at overvære hans indsats. Et af de 4 føl fra årgang 1960 fik følsyge, en svær infektionssygdom, men det lykkedes dyrlæge Lange at redde det fra aflivning. Efter dyrlægens anvisninger passede jeg længe dette føl og fik en helt særlig og gensidig tilknytning til denne hest, der som Britta af Skovgård opnåede fine præmier og talrige gange blev udstillet i hoppesamlinger, til den blev en af de sidste heste på Skovgården.

Kildematerialet til de faktuelle oplysninger er hentet fra Hippologisk Tidsskrift Hesten i Avl og Brug (udkom første gang i 1888) samt tidsskriftet Dansk Belgisk Hesteavl nr. 1, første årgang udkom 1936. Redaktionen blev primært ledet af landskonsulent Holger Hansen, der var et omvandrende leksikon for avlen og havde kendt min far i en menneskealder. Holger Hansen kom flere gange årligt på besøg for at følge hestene og avlen, rådgive ved valg af avlshingste og for at få en hyggelig snak over et glas hjemmebrygget øl

Efterhånden var hestene mindre i brug, de var blevet en livsstil, men jeg husker stadig mange våde efterårsmorgener før skoletid, hvor karlene ikke kunne fange hestene, for de vidste jo godt at det indebar en dags tungt arbejde, så min far måtte kalde på mig, så jeg kunne hente dem. Et fløjt og kald af deres navne, så kom hele flokken drønende i galop, bremsede op en meter foran mig og fik deres rug-brødshumpler men også en dags slid. Karlene kom i arbejde, min far var tilfreds, og jeg følte mig som forræder.

Hestene var som en del af familien. Der var glæde, når et barn eller føl blev født på gården og serveret portvin og kage, selv om det var midt om natten. Der blev våget over følhoppernes foling, der som regel gik godt, men der kunne være tilfælde, hvor det blev nødvendigt at tilkalde dyrlæge Lange fra Mesinge, en sand hestespecialist, som har reddet mange dyr. Når dyrlægen kom, pjækkede jeg fra skole for det var mere spændende

I nekrologen over min far i Dansk Belgisk Hesteavls årsskrift 1962 beskriver Holger Hansen over 3 sider min far således (refereret i uddrag): ”Martin Hansen var en af de mest trofaste udstillere på det Fynske Fællesskue i Odense. Han begyndte allerede i 1933 og blev

Kerteminde Dyrskue 1959. Birgitte vinder møn-stringskonkurrence med hoppen Brindora.

ved til sin død dec. 1961, og det var meget få år, hvor der ikke var i det mindste en plag med på fællesskuet, og Martin Hansen blev ved, selv om det kun gav 2. præmier. Der var det ved det, at Martin Hansen gik efter sit eget hoved, også med heste som med så meget andet. De meget tunge og grove heste var ikke hans mål, og det var vel derfor, vi aldrig så ham på fløjen. Men Martin Hansen ville have sine heste, som han ville, og så kunne dommerne bedømme dem, som de ville, men vi hørte ham aldrig beklage sig over bedømmelsen. At han selv somme tider kunne mene noget andet om opstillingen end dommerne, er en anden sag.

Birgitte og forkarlen præsenterer Skovgårdens sidste tre heste på Fællesskuet i Odense 1959. Hestene på strandengen med årets fire føl. Martin Hansen med hat ses i baggrunden på begge billeder.

Bedst husker vi fra dyrskuerne Martin Hansen for hans samlinger, det være hoppefamilier eller blot en hoppesamling. Altid var der gang i den, når Martin Hansen mønstrede sine tropper, flot, elegant og i de senere år dygtigt hjulpet af datteren Birgitte. Allerbedst husker vi

Skovgårds runde hestestald med Jacob Hansens samling af landbrugsmaskiner.

omfattende samling landbrugsredskaber fra en tid i landbrugets historie, som sammen med hestene nu er forsvundet.

det år, hvor Martin Hansen udstillede og mønstrede 4 hopper, hvoraf de 3 havde føl med, som Martin kørte sammen, som var det fuldvoksne hopper.

Videre skriver Holger Hansen, at Martin Hansen i mange måder var en ener, ikke enlig, tværtimod, men han havde sine egne meninger om heste som om så mange andre ting, thi hans interesser spændte vidt, men han fremsatte dem aldrig på en kvæ-rulerende men ofte på en ironisk måde. Vågen, intelligent, fribåren, sprud-lende af humør isprængt den sunde ironi, sådan lærte jeg vennen Martin Hansen at kende ude og i hans hjem, hvortil han og hans hustru gæstfrit åbnede døren, og sådan kender belgieropdrætterne ham.”

De sidste to år med belgierhestene var produktive med de 4 føl i 1960 og et flot dyrskue i 1961, men efter min fars død december 1961 var det slut. En februar dag da jeg kom hjem fra Odense Katedralskole i 2.G var de væk, og hestestaldens spiltove har stået tomme, indtil min bror Jacob har fyldt staldene med en